

Bourdieu, P.: Teorie jednání 1. srpna 1930, Denguin, Francie – 23. ledna 2002) byl francouzský sociolog. (dílo z roku 1994)

- Bourdieu odmítl oba významné proudy francouzského myšlení – strukturalismus a existencialismus – jako krajnosti; zastává jakýsi praxeologický přístup, který má překonat tradiční dualismus mikro a makro; sociální svět má podle něj svou obj. i subj. Stránku, sociologie má proto vyústit do analýzy procesu, skrze nějž je objektivita zakotvena v subjektivní zkušenosti.
- **teorie jednání (X WEBER)**: principem lidského jednání jsou získané dispozice, které umožňují a vyžadují chápat jednání jako orientované k tomu či onomu cíli, aniž se přitom dá říci, že vědomé sledování onoho cíle je jeho principem

Jeho koncepce spočívá v několika základních pojmech jako habitus, pole a kapitál, jejím hlavním svorníkem je dvousměrný vztah mezi strukturami objektivními (struktury soc. pole) a strukturami osvojenými (struktury habitu).

Východisko:

- Oproti substanciálnímu pojetí sociální skutečnosti, které analyzuje jednotlivá sociální fakta izolovaně a jejich vazby považuje za mechanické, zastává Bourdieu názor, že *skutečnost je vztahová*: existuje určitý sociální prostor, v němž jsou ve vzájemném vztahu sociální pozice, sociální aktivity a statky.
- (((**distinkce** (vrozená odlišnost) je většinou **diferencí** (odchylkou) existující ve vztahu a skrze vztah k jiným vlastnostem
- existovat v prostoru totiž znamená lišit se (být signifikantní); existují tehdy, jsem-li vnímán někým, kdo je schopen diferencovat a sám existuje v prostoru difference)))
-
- V nejpokročilejších společnostech se ukazují dva hlavní *principy diferenciac*e, a to na základě *ekonomického* a na základě *kulturního kapitálu* ; první rozdělení lze vést na základě srovnání možnosti přístupu k celkovému kapitálu, druhé potom na základě porovnání, který z těchto dvou kapitálů převažuje – přičemž platí, že čím jsou si aktéři v tomto dělení bližší, tím více toho mají společného i v dalších oblastech (prostor sociálních pozic se odráží v prostoru postojů prostřednictvím prostoru dispozic, habitů)
- **habitus**: *Habitus* je sociální dispozice (respektive systémy trvalých dispozic), „vkus“, který ve vyšším celku vede k určitému životnímu stylu; je to generativní princip, který vede k tomu, že dělník patrně bude svůj volný čas využívat jinak než spisovatel, bude též vyznávat jiné hodnoty a konfrontován s analogickými situacemi, bude je řešit jiným způsobem
- je to tedy, produkt společenských podmínek spjatých s daným postavením (vytváří se především během socializace a stává se pak jakousi „druhou přirozeností“), který ve vyšším celku vytváří z charakteristických vztahových rysů vlastních danému postavení určitý životní styl; habity jsou nejen diferencované, ale zároveň diferencují; ; tím, že habitus diferencuje, je též v „sociální sémantice“ nástrojem pro ustavení vlastní signifikance.
- Habituální dispoziční systém obsahuje jak schémata percepce, tak schémata reflexe a schémata jednání.
- Habitus vytváří jakýsi most mezi objektivními a osobnostními strukturami: každý aktér je společensky predeterminován a tato predeterminace se zároveň promítá do jeho současných i budoucích jednání.
- Klíčovou myšlenkou je, že habity představují schémata vnímání, myšlení a jednání, která jsou *společná všem členům téže skupiny nebo třídy*. blízkost v sociálním prostoru, tedy i dispozice a zájmy spjaté se sociálními pozicemi, ustavují možnost jednoty, možnost existovat jako skupina, a to tím silněji, pokud jsou jednotlivci vedeni k tomu, aby se hlásili

jak jeden k druhému, tak k jednomu a témuž; Tak vznikají jakési *třídy* – lidé s podobným kulturním či ekonomickým kapitálem se spíše seznámí, budou si blízcí názory a vkusem; nicméně takové třídy vznikají především na papíře (je to vlastně jen otázka klasifikace) a rozhodně nejsou třídami v Marxově slova smyslu: bojujícími skupinami mobilizovanými za určitým cílem; tyto třídy jsou spíše virtuálními řečišti v sociálně diferencovaném prostoru.

- Habitus je spojen s teorií praxe a sociálních polí: Bourdieu pojímá subjekty jako jednající a vědoucí aktéry obdařené praktickým smyslem - přejatým systémem preferencí, principů vidění a třídění (vkus - habitus je toho základem), trvalých poznávacích struktur (jež jsou v podstatě plodem struktur objektivně existujících) a schémat jednání, podle nichž se orientuje vnímání situace a reakce. Praktický smysl pro to, co je třeba v dané situaci udělat, lze označit jako cit pro hru – umění předvídat její vývoj. tento pr.smysl je právě onen habitus.
-
- **sociální pole:** z habitu utvářená praxe se realizuje ve strukturovaném rámci – poli; pole vytvářejí objektivní struktury, které ačkoli existují jen díky praxi sociálních aktérů, mají určitou autonomii, díky níž mohou vykonávat nátlak na aktéry; sociální pole lze chápat jako hřiště, jakousi autonomní sféru, kde se hraje podle zvlášť určených pravidel; dalším druhem omezení jsou tlaky vyplývající z nedostatku zdrojů, jež mají aktéři k dispozici (formy kapitálu); kolem aktérů a skupin se silnějším kapitálem vznikají mocenská centra. sociální pole pak lze popisovat nejen jako pole praxe, silová a hrací pole, ale i jako pole bojová, na kterých se svádí boj o uhájení nebo o změnu poměru sil
- **strategie** aktérů závisí na jejich postavení ve struktuře pole (rozdělení kapitálu); strategie jsou produkty habitu; lze rozlišit dva typy strategií: záchovné (etablovaní aktéři, udržení vládnoucích pozic) a heretické (zpochybňení etablovaných aktérů, dobytí vládnoucích pozic).

formy kapitálu: Bourdieu rozlišil čtyři základní druhy: ekonomický, kulturní, sociální (sít' vztahů) a symbolický (kapitál cti a prestiže); v jakém sociálním prostoru je kdo situován a jaký má habitus, to závisí na tom, jakým kapitálem disponuje a jak jej akumuluje – různé formy kapitálů představují vklady, které jsou v sociálních polích takřikajíc „ve hře“ a o něž aktéři soupeří.

(jeho rozšíření o další tři kapitály souvisí s jeho důrazem na ekonomii symbolických statků, jíž se budeme věnovat níže)

Ekonomický kapitál

Má dvě základní formy: kapitál fyzický (neboli věcný) a kapitál finanční. Mezi kapitál fyzický řadíme hmotné statky, jež slouží k výrobě statků jiných (např. továrny, stroje). Kapitál finanční pak zahrnuje všechny typy cenných papírů.

Toto pojetí kapitálu převzal Bourdieu z ekonomie. Jak však ukazuje, není tento kapitál jediným rozhodujícím ukazatelem postavení jedince nebo skupiny v sociálním prostoru. K tomu je právě potřeba ostatních typů kapitálu. Ke skutečné moci může podle něj ekon. kapitál vést jen tehdy, je-li spojen s dvěma dalšími druhy.

Kulturní kapitál

- dlouhodobé předpoklady jedince nebo skupiny k dosažení sociálních cílů. Je závislý na úrovni socializace a vzdělání, je především kapitálem vzdělanostním. U vzdělání je přitom podstatný nejen jeho stupeň, ale také zaměření, a často i prestiž konkrétní školy.

KK má svou vlastní logiku, která se od logiky EK (materiálního bohatství) zřetelně odlišuje. Stejně jako ekonomický kapitál ale přináší i kapitál kulturní svému vlastníku zisk. Tento zisk se projevuje privilegovaným sociálním postavením (a výhodami, které z něj vyplývají).

Každý jednatel se snaží získat co nejlepší sociální postavení a začlenit se do co nejvyšší společenské vrstvy. Každá vrstva se však vyznačuje určitými rysy.

Pro sociální postup je nutné ovládnutí znaků specifických pro společenské postavení, které chce jedinec získat. Kulturní kapitál je prostředkem k přivlastnění symbolického vlastnictví, které je společností ceněno a uznáváno.

Kulturní kapitál má tři formy. **Objektivní, inkorporovanou a institucionalizovanou.**

Objektivní kulturní kapitál má materiální povahu. Jsou jím statky kulturní hodnoty jako např. knihy, umělecká díla nebo technické přístroje.

Inkorporovaný kulturní kapitál je striktně vázán na konkrétní osobu, která si ho osvojila (nelze jej např. koupit jako kapitál objektivní, k vlastnictví tohoto kapitálu se musí jednatel dopracovat sám, svým vzděláváním). Patří sem všechny naše znalosti, schopnosti, dovednosti, kompetence. Kompetence v podobě internalizovaného KK představuje součást dispozic habitu.

Institucionalizovaný kulturní kapitál je každý doklad nebo potvrzení o našem vzdělání, jako např. tituly, diplomy. (umožňuje proměnit tento kapitál v EK)

Sociální kapitál

Síť vztahů, do nichž je aktér zapojen a které může pro sebe v případě potřeby využít. Objem sociálního kapitálu je dán velikostí této sítě, množstvím styků a známostí, které může jedinec mobilizovat ve svůj prospěch. Důležitá je velikost ekonomického, kulturního a symbolického kapitálu těch, kdo jsou součástí této sítě.

Výše sociálního kapitálu je pevně svázána s předchozími dvěma typy kapitálů, protože možnost získávat vysoce kvalitní známosti je podmíněna tím, jakou známostí můžeme sami být.

Sociální kapitál není daností. O jeho získání musí jedinec cíleně usilovat a „investovat“ do něj.

Symbolický kapitál

Zahrnuje všechny dříve vysvětlené kapitály, pokud jsou nahlíženy z hlediska klasifikace ostatních členů společnosti. Působí jako kapitál cti a prestiže. Symbolickým kapitálem je kterákoli vlastnost, kterákoli forma kapitálu, pokud je nahlížena sociálními činiteli, jejichž kategorie vnímání jsou takové, že ji dokáží poznat, uznat a ocenit.

SK se stává doslova jakousi magickou silou, odpovídá na sociálně ustavené kolektivní očekávání a víry, působí takříkajíc na dálku, bez fyzického kontaktu.

Kapitál je všech svých formách rozdělován nerovnoměrně, nicméně jeho jednotlivé formy jsou do značné míry konvertibilní, lze je vzájemně směňovat. Celkový kapitál a jeho struktura určuje postavení jednotlivce v sociálním prostoru. Z postavení v sociálním prostoru vyplývají různé zájmy a cíle. Čím vzdálenější jsou dva lidé v tomto prostoru, čím více se liší rozložení kapitálů, tím méně mají společného.

Nejdůležitějším místem předávání všech typů kapitálu (hlavně však symbolického a sociálního) je **rodina**.

Rodina se předáváním kapitálu dalším generacím snaží udržet nebo zlepšit své postavení ve společnosti. Důležitou

strategií je i získávání partnera s vyšším sociokulturním postavením.

- **pro konstrukci sociálního prostoru** jsou tak důležitá tři kritéria: objem celkového kapitálu (ekonomického a kulturního), struktura kapitálu a sociální životní dráha (zda se určitá třída nachází v setrvalém postavení, sestupu či vzestupu) (činí tak na základě analýzy franc. Poválečné společnosti. Možné potíže s tímto pojetím blíže uvidíme při diskusi sociologie hudebního vkusu, viz 10. přednáška)
- **druhy tříd:** na základě analýzy obsáhlého statistického materiálu dospívá Bourdieu k představě o prostoru sociálních pozic, který je uskupen do tří velkých sociálních tříd – vládnoucí, střední a lidové (ovládání), které dále charakterizuje na základě životního stylu
- jako inkorporované schéma je habitus zodpovědný za to, že v rovině kulturních praktik, je realizován právě ten **životní styl**, který je sluchitelný jak objektivně (vzhledem k disponibilním zdrojům), tak subjektivně (jako smysl pro to, co se hodí a co ne) se společenskými existenčními podmínkami
- B. dokazuje že není vůbec náhodné, s kým se kdo přátelí, co a jak jí, jak si zařizuje byt apod, - tedy kým a čím se obklopuje. Všechny tyto věci a praktiky spolu úzce souvisí a to díky příslušnosti k sociálnímu prostoru a sociálnímu původu. Mezi prostorem soc. pozic a distinktivním prostorem životních stylů existuje ekvivalence: ke každé soc. pozici mohou být přiřazeny typické praktiky a způsoby života: preferované potraviny, hudba, automobily, literatura, sport atd... Vztah ovšem není kauzální, nýbrž korespondenční povahy. ; **vkus tedy není ani individuální vlastností, ani osobní zásluhou, nýbrž je společenským produktem. – HOMOLOGICKÝ ARGUMENT: Homologie mezi pozicí v sociální struktuře a životním stylem vkusem, praxí.**
- (více viz 10. přednáška).

Kapitál nového typu – role vzdělanostního kapitálu (součást KK)

- Rostoucí soudobý zájem o vzdělání souvisí podle Bourdieho s tím, že dnes plní **hlavní reprodukční funkci** v oblasti především kulturního, ale v prostředí státu i ekonomického kapitálu; děti z privilegovaných rodin navštěvují privilegované univerzity, jež otevírají dveře k privilegovaným pozicím, čímž se reprodukuje sociální struktura. (právě do vzděl.kapitálu investují rodiny nejvíce, ve své snaze o udržení své pozice v sociálním prostoru. je to neúčinnější reprodukční strategie (jiné jsou např. strategie plodnosti, manželství, dědické, či ekonomické)
- **vzdělávací systém udržuje stávající řád** (odstup mezi žáky obdařenými nestejnou měrou kulturním kapitálem) a tím i stávající diference sociální (pomocí řady třídících operací jsou oddělováni držitelé zděděného kulturního kapitálu od těch, kteří ho postrádají.
- Vzdělání dnes de facto vytváří podobné sociální hranice jako dříve příslušnost k aristokracii, šlechtický titul je pouze nahrazen tím universitním, přičemž ovšem oba mají definitivní platnost; zkoušky a konkurzy ospravedlňují rozdělení, která se na racionalitě vůbec nemusí nutně zakládat, vysokoškolský diplom tak může být chápán jako institucionální legitimizace sociálních privilegií, racionalizace sociální nerovnosti, jako osvědčení o sociální kompetenci; university tedy částečně vytváří jakousi státní šlechtu.
- vyvolení nesou na celý život značku své příslušnosti (bývalý žák té a té školy), jsou příslušníky určitého řádu ve středověkém smyslu toho slova. udělování diplomů, provázené slavnostním obřadem, je zcela srovnatelné s pasováním na rytíře. vzniká určitá *dědičná školní šlechta* (Jap, Fra, Uk, USA) vedoucích představitelů průmyslu, velkých lékařů, vysokých funkcionářů a politiků... tato nová, *státní šlechta*, zakládá svoji autoritu a legitimnost na školním titulu.

Duch státu – zrod a struktura byrokratického pole – GENEZE STÁTU

-
- I zde je výchozí funkce procesu vzdělávání: PB cituje ze Starých mistrů Thomase Bernarda: „škola je škola státu, místo, kde se z mladých lidí dělají státní tvorové, tj. nic jiného než opory státu; vstupem do školy jsem vstoupil do státu, a protože stát bytosti hubí, vstoupil jsem do zařízení k hubení bytostí, stát mne do sebe pojal násilím, tak jako ostatně každého, a přinutil mne, abych ho byl poslušný, a udělal ze mne etatizovaného člověka, člověka zreglementovaného a zaškatulkovaného a vydrezírovaného a diplomovaného a zkaženého a deprimovaného, stejně jako ze všech ostatních. Když vidíme lidi, vidíme jen lidi etatizované, *služebníky státu*, kteří celý život slouží státu, čili celý život slouží anti-přírodě.“
- určitá přehnaná, hyperbolizující Bernardova klatba poukazuje díky své radikální podobě na základní nebezpečí, obtíž: ⇒ existuje nebezpečí, že budeme myslet v kategoriích, jež nám sám stát vnukl – v podstatě spíš budeme my „myšleni státem“ než on námi; – *princip sebeustavující se skutečnosti* skrze individua
- (podobným příkladem *sebeustavující se skutečnosti* skrze individua je i rodina.)
-
- **Geneze státu:** Podle B. modelu vzniku státu je stát výsledkem koncentrace různých parciálních kapitálů, které dávají vzniknout jakémusi meta-kapitálu a sami se mu podřizují;
- Tedy koncentrace kapitálu fyzické síly a nástrojů nátlaku (armáda, policie), kapitálu ekonomického (státní/národní hospodářství), kulturního (informace) a symbolického; stát se stal držitelem meta-kapitálu, který mu dává moc nad kapitály ostatními a jejich držiteli i nad kurzem směny mezi nimi; zároveň se vznikem státu tak vzniká nové pole moci, ve smyslu onoho herního prostoru, na němž držitelé určitých kapitálů bojují o účast na státním meta-kapitálu, který by jim umožnil zvětšit svůj vliv
- monopol na legitimní užívání **fyzického a symbolického násilí** na svém území, získal stát tak, že nástroje fyzického násilí a právo je uplatňovat odebral svým domácím konkurentům
- legitimizovány jsou i nástroje nátlaku: stát musí svou sílu prosazovat v kontextu vnějším (boj za území) a vnitřním (vůči protivníkům a rezistenci); odtud legitimnost vojenských sil (boj mezi státy) a policejních sil (zajišťují řád na domácí půdě)
- podmínkou koncentrace fyzické síly je také zavedení účinného daňového systému, což jde ruku v ruce se sjednocováním ekonomického prostoru (vznik státního trhu). spolu se vzrůstem válečných výdajů a vznikem státní daně tak pozvolna vzniká i zcela speciální ekonomická logika, založená na *jednostranném vybírání dávek* a jejich *přerozdělování*... což funguje právě jako princip přeměny kapitálu ekonomického v kapitál symbolický, soustředěvaný zprvu k osobě vládce.. nastolení daní a rozvoj ozbrojených sil je ve vztahu *kruhové kauzality*: ozbrojené síly jsou nutné k rozšiřování a obraně kontrolovaného území, z něhož lze vybírat daně a poplatky, a zároveň i k tomu, aby se jejich odvádění mohlo vynucovat; ... problematickou pak samozřejmě dodnes zůstává otázka legitimacy daní. daň se jako legitimní dávka státu dle B. hist. analýzy jeví velmi pozvolna; důkazem nesamozřejmosti této legitimacy daní jsou ostatně i nemizějící daňové podvody...
- koncentrací ozbrojených sil a finančních zdrojů potřebných k jejich udržování nutně provází koncentrace symbolického kapitálu uznání legitimacy; právě uznání legitimacy státní daně je obecně spojováno se zrodem určité formy nacionalismu – tedy vůbec toho, že se stát *ustavil ve skutečnosti i v myslích jako jednotné území*. (jako skutečnost sjednocovaná jedněmi a týmiž povinnostmi vynucovanými jedněmi a týmiž požadavky obrany).
- koncentrace ekonomického kapitálu spjatá se zavedením jednotného zdaňování jde také ruku v ruce s koncentrací informačního kapitálu, a ta je provázena sjednocováním kulturního trhu (soupisy, statistiky, první zárodky rozpočtů, totalizace, např. i pomocí kartografie!, jednotného zobrazení prostoru, kodifikace, centralizace)
- stát vykonává operace **totalizující** (písmo, systém měř a vah, archivy), které později **kodifikuje** prostřednictvím odborníků a vzdělavců, což vede k **centralizaci**,
- až se nakonec vůči jedinci stanou tyto instituce objektivní skutečností; důležitou roli zde sehrává ona instituce vzdělávání, které jedince učí té správné skutečnosti.

Pomocí uzákoněných systémů klasifikace, úředních postupů, školských struktur (zavedení povinné základní docházky. 19st.!) a společenských rituálů stát utváří mentální struktury a prosazuje společné principy vidění a třídění, myšlenkové formy, jež jsou pro kultivované myšlení totéž, jako pro

Durkheimem a Mussem popisované primitivní formy klasifikace pro „myšlení divochů“. Tím stát pomáhá budovat národní identitu. Dominantní kultura se ustavuje jako legitimní kultura národní.

- (všechny ostatní jsou odvrhovány jako nedůstojné.)

-

((**symbolický kapitál** – jak jsme si řekli výše, Symbolickým kapitálem je kterákoli vlastnost, pokud je nahlížena sociálními činiteli, jejichž kategorie vnímání jsou takové, že ji dokáží poznat a uznat, ocenit.)) (typic. SK je dle B například čest, jak jí chápou středomořské národy, vytváří ji jenom pověst, představa těch druhých, kteří na základě urč. společných přesvědčení vidí a hodnotí tu a tu vlastnost a to a to chování jako čestné nebo nečestné....) je to tedy forma, které může nabýt jakýkoli druh kapitálu, pokud je nahlížen kategoriemi vnímání, v nichž si lidé osvojili dělení a opozice vepsané do struktury onoho kapitálu (např. silný-slabý, velký-malý, bohatý-chudý, vzdělaný-nevzdělaný atd).

- Je to právě především stát, který vládne *symbolickým kapitálem*, který zajišťuje, že reglementovaná skutečnost bude opravdu považována za skutečnou (koncentrace symb. kapitálu uznání je podmínkou či průvodním jevem všech ostatních forem koncentrace, mají-li být aspoň trochu trvalé) – stát je tedy něco jako banka symbolického kapitálu; pokud tedy Weber pravil, že *stát je lidské společenství, které si úspěšně osvojuje monopol na legitimní užívání fyzického násilí na určitém území*, pak B. dodává ...fyzického a *symbolického* násilí...

- Historická geneze tohoto jevu souvisí především s vývojem právních institucí: rozvoj právníkové teorie odvolání (dle níž se stávají všechny soudy podřízenými králi) → ustavení autonomního právníkého pole → vznik právně-administrativních struktur → vznik funkce státu, jako koncentrujícího právního kapitálu → vznik mysteriozní moci jmenovat (kontrola oběhu hodnot) – monopolu na *jmenování* (a např. ona vysoce tajemná forma moci, kterou představuje moc *zřizovat a přidělovat státní úřady*) → ústí do toho, že původně rozptýlený symbolický kapitál spočívající čistě jen v kolektivním uznání tak přechází v symbolický kapitál objektivizovaný, kodifikovaný, delegovaný a garantovaný státem, v kapitál byrokratizovaný, především tedy v podobě kapitálu právníkého

- Stát jako banka SK ručí nadále za všechny autoritativní akty, tedy akty, Austinovými slovy, „legitimního podvodu“. akty založené ve skutečnosti, a přitom nepoznaně, na libovůli. bonmotem PB: prezident republiky je člověk, který se *má* za prezidenta republiky, jemuž se však na rozdíl od šilence, jenž se má za Napoleona, přiznává, že má na to právo ☺

- **instituce jmenování je pro SK státu vůbec zásadní**: 1) hodnosti udělované za odměnu, která se mění v odpovědná místa vyžadující odbornost (garantována státem právě jmenováním); 2) oficiální akty (tedy verdikty soudce či profesora, úřední zápisy, zjištění a protokoly, matriční záznamy a smlouvy), všechny tyto akty mají tu *magickou* moc, že *vytvářejí* společností garantovanou sociální identitu (občana, rodiče, voliče, majitele) nebo legitimitu svazků a skupin. schopnost státu autoritativně prohlásit, čím určité bytí, věc či osoba ve skutečnosti, ve své legitimní sociální definici je, tedy čím je oprávněna být, se jeví jako skutečná takřkajíc božská *tvůrčí* moc (ve smyslu creatio ex nihilo). Spolu s mocí státu udělovat nesmrtelnost, prosvěcovacími akty jako jsou vzpomínkové slavnosti či školní kanonizace, tak může Bourdieu parafrázovat Hegelův výrok do podoby: „soud státu je soudem posledním“.

-

- *v diferencovaných společnostech stát vládne schopností na určitém území prosazovat a všeobecně vštěpovat struktury poznávání a hodnocení navzájem si podobné či stejné* – nastoluje a vštěpuje společné formy a kategorie vnímání a myšlení, sociální rámce vnímání a chápání či paměti;

poznávací struktury ale nejsou jen formami vědomí, jsou to dispozice tělesné! podřízenost vládnoucímu řádu vyplývá ze souladu mezi strukturami poznávacími, vepsanými do těl kolektivními a individuálními dějinami (fylogeneticky a ontogeneticky), a objektivními strukturami světa, na něž jsou poznávací struktury aplikovány; příkazy státu se prosazují s tak mocnou samozřejmostí právě proto, že je nahlížen skrze poznávací struktury, které on sám vnutil

-

- stát se vytvářel prostřednictvím diskursu o sobě, tvářil se, jako by říkal, co je stát, ale ve skutečnosti se vytvářel tím, že říkal, čím by být měl (jaké by měly být pozice v rozdělení moci těch, kdo diskurs vedou)

Specifickou pozici má v tomto systému instituce **rodiny** (**R** je dle B sociální výtvar, fikce, rodina ve své legitimní definici je výsada, kt. se ustavila jako všeobecná norma): rodina hraje zásadní roli v udržování sociálního řádu, v uchovávaní struktur sociálního prostoru a sociálních vztahů; rodina shromažďuje všechny druhy kapitálu a předává je další generaci (tak jako stát); proklamovaná opozice mezi soukromým (rodina) a veřejným (stát) ovšem maskuje, do jaké míry je veřejné přítomno v soukromém (stát v rodině)

Je možný nezištný čin? ...bourdieu reformuluje klasic. soc. termín *jednání*:

- hovoří o tom, že každé jednání je motivováno určitým zájmem, který tak není omezen pouze na ekonomické pole, jak by se snad mohlo zdát - např. i pole intelektuálů, jež podle vlastní prezentace funguje nezištně, je prostorem „her“, v nichž jde o určité sázky, které automaticky probouzí zájmy; B. se tak snaží uvést obecnou kategorii, jež by byla použitelná pro všechny typy jednání.
- Termín zájem se v tomto kontextu dá specifikovat jako *illusio*, tzn. přesvědčení, že hra stojí za námahu, že stojí za to ji hrát – je to jakýsi opak stoické ataraxie, lhostejnosti, nezaujatosti, je to aktivní vztah k určitému poli; a i když někdo v daném poli např. usiluje o revoluci, je to jen důkazem toho, že ono pole pro něj má hodnotu, že je natolik významné, aby stálo za to měnit je.
- Implicitním předpokladem tohoto pojetí je i další charakteristika, tzv. **interesse**: chuť účastnit se, souhlasit, že stojí za to o to usilovat (uznávat hru a sázky); účastnit se je zajímavé, protože nám byl vštípen smysl pro hru.
- sociální hry jsou pak hry, při nichž zapomínáme, že jsou hrami, a *illusio* je právě tento očarováný vztah ke hře, kt. plyne z ontologické shody mezi strukturami mentálními a objektivními strukturami sociálního prostoru. „Hry, jež hraje, vám připadají důležité, zajímavé, ptž vám byly vštípeny, vloženy do hlavy, do těla, ve formě tzv. smyslu pro hru.“
- tento vztah k poli, *illusio*, vyžadují od těch, kdo do nich vstupují, všechna soc. pole – pole vědecké, umělecké, byrokratické či politické.
- V tomto kontextu B odpovídá na úvodní otázku tak, že nezištnost – tedy jednání neredukované na vědomou kalkulaci - je možná pouze tehdy, jestliže se habity předem k nezištnosti disponované, potkají se světy, v nichž je nezištnost odměňována (v nichž bude nezištnost preferovanou herní strategií). tedy díky ontologické souhře mezi habitusem a polem.
- nezištné chování, které není ani kalkulací ani promyšlenou snahou kalkulaci přesáhnout – tak existuje zkrátka jako součást určitého habitusu; *Otázku, zda je ctnost možná, lze tedy převést na otázku, za jakých podmínek jsou možné světy, v nichž se mohou ustavovat trvalé dispozice k nezištnosti a ustavené pak nacházet objektivní podmínky k tomu, aby neustále sílily, takže se stanou principem permanentně čestného jednání.*

ZDE SE OTVÍRÁ PROSTOR PRÁVĚ PRO sk, symb. zájem, symb. zisk ...

nejtypičt. takovými světy a prostory jsou především světy rodiny, umění, kultury, náboženství, vědy, mikrosvěty, které se ustavují na základě zvrácení základ. zákona ekonomického pole, pozastavení platnosti zákona ekonomického zájmu. což ale neznamená že by v nich neexistovaly jiné formy zájmu. ty vytváří svým fungováním samo pole, dotyční jsou schopni položit za ně život.

Podkladem a předpokladem B. rozšíření teorie kapitálů o další tři formy je

Ekonomie symbolických statků

- výchozí pojem daru: **dar**: je zásahem do svobody toho, kdo jej přijímá a vytváří tak povinnost, zavazujeme se druhému (i když to potlačujeme); obsahuje hrozbu: je třeba vrátit, a vrátit víc.. je to způsob jak si druhého zavázat, *jak ho mít v moci*.
- vzniká tak **vděčnost**: uznání dluhu vůči původnímu velkodušnému činu → formuje kapitál vděčnosti ten umožňuje uplatňovat symbolický vliv, tedy to, co PB nazývá jako SK!!!

- **-směna darů** je institucionalizována, do různých podob (a aktéři mystifikují sebe, druhé a jsou zároveň mystifikováni);
- důležitý je časový *interval mezi darem a protidarem* zastírá samotný fakt směny darů (zůstává tu riziko, byť minimální, že dar nebude oplacen).
-
-
- Dalším rysem je zákaz explicitnosti, vše musí být jaksi v mlze a nereflektované, pravda ceny znamená směnu znicovat.; dobrým příkladem je odstraňování cenovek z věcí, které darujeme – na ceně přece nezáleží, nicméně obvykle očekáváme, že dar, který za nějaký čas při podobné příležitosti od dané osoby dostaneme, bude přibližně stejně drahý; jinak řečeno, explicitně kalkulaci odmítáme, ale implicitně je zde obsažena.
-
- Ekonomie symbolických statků je vlastně jakoby mimo ekonomii, respektive je založena na popírání čistě ekonomických zájmů – příkladem je rodina, církev nebo diskurs umění; nicméně zde všude je inherentní dvojakost, jež je tvořena subjektivní pravdou (církev není obchodní společnost) a objektivní skutečností (církev se často chová jako obchodní společnost).
-
- **ekonomie symbolických statků: chápána jako směna darů, principem je aktér sociálně predisponovaný k tomu, aby bez záměru či propočtu vstoupil do směnné hry**
- **ekonomie ekonomických statků:** kalkulace, vypočítavost a zjištnost jsou legitimizovány; jsme ušetření symbolických konstrukcí, jež maskují objektivní pravdu jednání
- **PB tedy navrhuje teorii jednání, kde principem lids. jednání je většinou něco zcela jiného než záměr, jde o získané dispozice (habitus), které umožňují chápat jednání jako orientované k nějakému cíli, aniž se přitom dá říci, že vědomě sledování onoho cíle je principem tohoto jednání. ono „všechno se děje jako by“...nejlepší. příkladem je právě onen „cit pro hru“... hráč, kt. si do hloubky osvojil pravidla určité hry, dělá co je třeba, ve chvíli kdy je to třeba, aniž si ono potřebné jednání potřebuje vytyčit jako explicitní cíl.**
- SMĚNA DARŮ, (nebo žen, služeb atd), CHÁPANÁ JAKO PARADIGMA EKONOMIE S.S. JE TEDY OPAKEM „NĚČEHO ZA NĚCO“ EKONOMIE EKONOMICKÉ. JEJÍM PRINCIPEM NENÍ KALKULUJÍCÍ SUBJEKT, ALE AKTÉR SOC. PREDISPONOVANÝ K TOMU, ABY BEZ ZÁMĚRU ČI PROPOČTU VSTOUPIL DO SMĚNNÉ HRY. A PŘÁVĚ PROTO SI NEUVĚDOMUJE ČI NEPŘIPOUŠTÍ, ŽE VE SKUTEČNOSTI JDE O SMĚNU EKONOMICKOU.
- *K Popření či potlačení těchto charakteristik dochází SKRZE EUFEMISMY či eufemistická jednání, kdy se předstírá, jakoby se nedělalo to, co se dělá, a na toto „nedělání“ se často vykládá neskutečná porce energie a úsilí... i proto je ekonomická ekonomie vlastně ekonomičtější, šetří práci se symbolickou konstrukcí, která má zamaskovat objektivní pravdu jednání. toto popření se daří jen díky tomu, že je kolektivní a založené na soubře habitusů těch, kdo je provádějí, neboli na shodě dispozic přímo či nepřímo zaangażovaných činitelů. Shodě, jež není záměrná ani domluvená. Podstatou ekonomie symbolických statků není logika racionálního, ale sdílený klam. Tyto společné dispozice, a na nich spočívající sdílená doxa, jsou plodem stejné nebo podobné socializace všech aktérů, která vede k tomu, že jsou poznávací struktury sladěné s objektivními strukturami trhu symbolických statků, takže jsou tyto struktury všeobecně přijímány. (str. 148-149) (afinita jednotlivých habitusů zúčastněných).*
- Se vznikem čistě ekonomického pole dochází k legitimizaci kalkulace, vypočítavosti a zjištnosti, již není třeba eufemismů a potlačení, tak příznačných pro ekonomii symbolických statků; *Jak říká Max Weber, od společností, v nichž modelem ekonomických záležitostí byly příbuzenské vztahy, se přechází ke společnostem, v nichž dokonce i příbuzenským vztahům jsou modelem vztahy ekonomické. (str. 134)*

Ideálním příkladem pole, jež se řídí ekonomikou symbolických statků a SK, je **umění** – veškerá řeč umění je eufemistická, kapitál umělce je kapitálem symbolickým. uměním je to, co za umění považují odborníci v daném oboru; dochází zde dokonce k přepólování ekonomických pravidel, když je bestseller apriorně podezírán z nízké kvality, zatímco neprodejná díla, jichž si povšimne jen několik málo zasvěcených, jsou vysoce uznávána - tvoří se koncept prokletého umělce, kterému porozumí až další století; zneuznaní umělci potřebují přesvědčit sebe i druhé, že jejich fiasko je úspěchem, a díky existenci světa, který připouští, že člověk může být úspěšný, aniž je prodáván, se to může podařit (vytváří se dichotomie čisté a komerční).

-
- ((podobně **církev**: jako ekonomický podnik funguje právě proto, že se jakožto ekonomický podnik popírá; církev funguje (předstírá, že funguje) jako rodina (, aby mohla fungovat) ;-)))

Bell, D.: Kulturní rozpory kapitalismu (1976)

- vztah socioekonomické struktury civilizace a její kultury:
 - kultura je odrazem socioekonomické struktury (marxistická linie)
 - X motorem změny je kultura (Bell)
- Klasické teorie společnosti kulturu považovaly za složku společnosti podřízenou politickému či ekonomickému řádu (Marx ji např. považoval za součást nadstavby ekonomické základny), v minulých dobách také kultura takovou roli do značné míry plnila (legitimizovala například společenské uspořádání křesťanského středověku). Dnes je však kultura nositelem společenské změny – nástup modernismu znamenal expanzi lidské imaginace a tvořivosti za hranice tradičních tabu, novost se sama stala kritériem určujícím kulturní hodnotu. Kultura má dokonce v této rovině převahu nad techno-ekonomickou strukturou (která je limitována omezenými zdroji). kultura
 - vystupuje jako vládnoucí síla
 - stala se nejdynamičtější složkou naší civilizace

Kulturní spotřeba (v podobě životního stylu) se také stává rozhodujícím společensko-diferenčním faktorem – dosud tuto úlohu plnil profesní status. Ve 20. století jsme tedy svědky nebývalého růstu autonomie a síly kulturní sféry. Moderní kultura se zcela rozešla se svým techno-ekonomickým současníkem – buržoazním společenským řádem.

Tento rozchod kultury se společenským řádem spojuje Bell s nástupem *modernismu* v 19. století. Modernismem označuje všudypřítomnou revoluci v uměleckých formách (nová básnická syntaxe, kubismus, impresionismus a různé experimentální postupy ve výtvarném umění, atonalita v hudbě, proud vědomí místo klasického románového syžetu v literatuře,...). Modernismus vzniká v reakci na technický pokrok a nahrazení teologického chápání světa chápáním psychologickým. V modernismu je ztělesněna vzpoura proti řádu, touha překonávat všechny hranice, popření falešné racionality svazující nespoutané ego. Modernismus oslavuje přítomnost a budoucnost a zavrhuje minulost a tradici – kulturní avantgarda zažila rozkvět ve 20. a 30. letech 20. století, záhy však zanikla, neboť hlad po novém ovládl většinovou kulturu natolik, že vše nové bylo ihned přijato a konzumováno. Kulturní inovace tak ztrácí „emancipační“ potenciál a stává se pouhým spotřebním zbožím.

- Zůstává Vůdčí idea **novosti a změny** -došlo k legitimizaci tohoto principu
- v rozporu k minulosti, kdy měla kultura především stanovovat normu a stvrzovat určitou morálně filosofickou tradici
- vzniká tradice nového
 - **nové má hodnotu samo o sobě**
- důraz na nové je doprovázen ideologií
 - že umění ukazuje cestu vpřed, slouží jako předvoj, avantgarda
 - jeho základnou je razit cestu k čemusi zcela novému
- společnost se také redefinovala a
 - vytvořila *nový trh* (axiom: **nové je hodnotnější než staré**)
- kultura se tak stala oficiálním a trvalým hledáním nové senzibility

V ČEM JE ROZPOR?

- většina kultur a sociálních struktur v dějinách vykazovala vnější jednotu, → Bell zde ale vidí **disjunkci**:
 - **sociální struktura** – řízena ekonomickým principem efektivity a racionality, organizace výroby na základě racionálního řádu věcí (i lidí)
 - **kultura** – rozmařilá, neuspořádaná, ovládaná antiracionálním duchem; nejvyšší kritérium kulturního soudu je individuální já a účinek na toto Já je měřítkem estetické hodnoty uměleckého zážitku → kultura podkopává kapitalistický systém, který ji takovou umožnil

V posledních dvou stech letech se zásadním způsobem proměňuje sociální (techno-ekon.) struktura. Bell analyzuje cestu americké společnosti od časů protestantské etiky k psychedelické kultuře 60.let. Paradoxem tohoto vývoje je, že rozklad buržoazních asketických hodnot způsobil sám kapitalismus.

Dřív:

- 2 ústřední hodnoty americké společnosti:
 - **protestantská etika a puritánský duch** –
 - důraz na pracovitost, uměřenost, střídmost, sexuální zdrženlivost, obecně odříkavý způsob života, názor že současná společ.=zkažená , – sebezdokonalování
 - klíčový termín = užitečnost
 - definovaly určitý standard mravného chování a společenské cti
 - v raném 18. století – sociální struktura pevně srostlá s kulturou, která ji obnovovala
- Puritánské náboženství ale ztrácelo v průběhu 18. a 19. století svou morální naléhavost (zčásti i vlivem industrializace a urbanizace, která oslabovala vliv tradiční komunity maloměsta a sociální kontrolu) a stávalo se čím dál více legitimizací bezohledné ekonomické dravosti a současně zdrojem moralizujícího maloměst'áctví. Avantgarda přelomu 19. a 20. století žádala v reakci na takto vyčerpané buržoazní hodnoty uvolnění mravů a kosmopolitnější kulturu, hédonismus místo askeze.
- na počátku 20. století stojí hesla: **nový, sex, osvobození** → nejoblíbenější doktrínou bylo tvrzení, že k lidskému štěstí povede dokonalá pudová seberealizace (freudismus aj.)
- **etika hédonismu, slasti a hravosti (= etika konzumu → základ i hlavní rys kapitalismu, který tuto etiku převzal od intelektuálních hnutí)**
 - Puritánská morálka se ještě naposledy vzejala v podobě prohibičního hnutí,, přesto vítězství konzumu a technické revoluce, která prostřednictvím automobilu, filmu a rozhlasu prolomila izolaci venkova a poprvé v dějinách tak spojila celou zemi do jednotné kultury a vpravdě národní společnosti ⇒ konec puritanismu

Masový konzum a technický pokrok (rozšíření automobilu, vynález filmu, reklama, prodej na splátky) zcela změnili tvář světa v průběhu života jediné generace.

- Spojené státy americké:
- První společnost, která přijala princip kulturní změny a přizpůsobila se jejímu tempu
- předpokladem přijetí tohoto principu
 - = masová spotřeba a vysoká životní úroveň začala být považována za legitimní cíl ekonomického snažení
 - prodej se stal charakteristickou aktivitou soudobé Ameriky
 - šetřnost – rozmařilost, askeze – okázalá spotřeba

- práce a akumulace přestávaly být cílem samy o sobě (VIZ WEBER), nýbrž prostředkem k luxusní a okázalé spotřebě (VEBLEN); status a jeho příznaky, nikoli práce a vyvolení Bohem, se staly znamením úspěchu
- nic z toho by se však neuskutečnilo bez revoluce v etice
 - kterou znamenalo zavedení prodeje na splátky
 - zpočátku dvojitá stigma
 - většina uzavírána s lidmi chudými = známka finanční nestability kupujícího
 - v očích středních vrstev znamenalo zadlužit se = nesprávné a nebezpečné
 - trik prodeje na splátky spočíval v tom, že se vyhýbal slovu dluh a nahradil jej slovem úvěr
 - + splatné částky se zasílaly poštou a celá transakce tak získala formálnější, odosobněnější ráž
- X spoření (odříkání) jako pilíř protestantské etiky (zmnožuje budoucí zisky a samo o sobě přináší odměnu v podobě úroku ze vkladu)
 - tento princip padl v důsledku změny spotřebitelského chování
 - (rezerva hotovosti – svedení spotřebitele završeno)
- základní tradiční americký hodnotový vzorec zdůrazňoval výkon
 - chápaný jako vykonávání či vytváření něčeho
 - charakter člověka se poměřoval kvalitou jeho práce
 - 50. léta – význam redefinován na dosažený status a s ním spojený vkus
 - kultura si již nekladla otázku, jak pracovat a co vytvářet, ale jak utrácet a užívat si
 - kultura se stala převážně hedonistickou (zaměřenou na hru, zábavu, okázalost a slast)
- svět hedonismu:
 - = svět módy, fotografie, reklamy, televize a cestování
 - = svět fikce, v němž člověk žije pro své očekávání (co přijde)
 - symbol amerického hedonismu = Kalifornie
- zavržením puritanismu a protestantské etiky se kapitalismus ocitá bez morální či transcendentální etiky; zároveň se odhaluje neslučitelnost kulturních norem a norem sociální struktury a také hluboký rozpor uvnitř sociální struktury samé (člověk má být přes den zaměstnancem a v noci nevázaným bohémem)

Zásadní kulturní rozpor kapitalismu můžeme formulovat takto: buržoazní společnost jako první v dějinách uznává hedonismus jako životní styl mas (podporuje ho reklamou a stimulací tužeb), ale postrádá mechanismy k jeho legitimizaci. Kultura není legitimizací ekonomického systému uspokojování *potřeb*, nýbrž vůdčí silou – představuje poptávku v podobě soukromých *tužeb*, ekonomika se má svou produkcí kultury přizpůsobit. Americká společnost se tak dostala do značně schizofrenní situace: operuje tradiční rétorikou protestantské etiky (pokud jde o mobilizaci či integraci společnosti pomocí apelu na „americké“ hodnoty), ve skutečnosti je však její vnitřní dynamika založena na **hedonismu**.

(Otázka identity kapitalistické společnosti je však podle Bella důležitá. Každý posun od askeze k hedonismu v dějinách byl prý doprovázen úpadkem solidarity. Soudobá společnost tak může skrze krizi individuální motivace a schopnosti dosahovat společných cílů dospět až k anomickému stavu.))

NADBYTKOVÉ SOCIÁLNÍ CHOVÁNÍ

- sociologie je tradičně postavena na předpokladu, že rozdíly v chování různých jednotlivců či skupin lze vztáhnout k jejich společenské třídě či jinak definované strategické pozici ve společenské struktuře – **větší či menší tendence k HOMOLOGII**
 - různě společensky situovaní jednotlivci se budou systematicky lišit ve svých zájmech, postojích a chování v závislosti na jasně stanovených atributech (věk, pohlaví, zaměstnání, vyznání, ...)
 - tyto atributy jsou vzájemně závislé
 - to umožňuje jejich redukci na určitou škálu společenských tříd
- X vztah mezi sociálním postavením a kulturním stylem dnes již u významné části populace nelze určit (X BOURDIEU !) **HOMOLOGICKÝ ARGUMENT JIŽ NEPLATÍ!!!!**
- Proč?

- dochází k výrazné nivelizaci vzorců výchovy dětí, které byly dosud jedním z hlavních indikátorů třídní příslušnosti
- v ekonomice přinesl nárůst tzv. nadbytkového příjmu spotřebitelům možnost výběru z různých druhů zboží představujících různé kulturní styly konzumu
 - i expanze vyššího vzdělání a vzrůstající permisivita společenské atmosféry poskytly větší prostor „nadbytkovému“ sociálnímu chování
- význam idiosynkratických aspektů osobní zkušenosti a životní historie pro utváření životního stylu neustále stoupá na úkor strukturálních sociálních atributů
- s postupným rozpadem tradiční třídní struktury se jedinci snaží stále častěji identifikovat nikoli na základě svého povolání, ale podle svého kulturního vkusu a životního stylu

Permisivita: porozumění a tolerance pro druhé bez kritických připomínek a odsuzujících komentářů a postupů

Spojuje je vztah soc. struktury a kultury – odlišný názor na tuto HOMOLOGII